

Посилання на статтю

Шаріпова О.С. Систематизація зв'язків, які визначають форми інтеграції підприємницьких структур в агропромисловому комплексі / О.С. Шаріпова // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб.наук.пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2011. – № 1(37). – С. 106-110. - Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/37/11sossak.pdf>

УДК 005.591.452

О.С. Шаріпова

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗВ'ЯЗКІВ, ЯКІ ВИЗНАЧАЮТЬ ФОРМИ ІНТЕГРАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

Проведено класифікацію та систематизацію зв'язків, що утворюються при створенні інтегрованих підприємницьких структур. Визначено можливі форми інтеграції, які відповідають завданням, що вирішуються, статусу та організаційно-технічним особливостям інтегрованих підприємств. Рис. 1, дж. 3.

Ключові слова: інтеграція, диверсифікація, класифікація, систематизація, форми, інтегровані підприємницькі структури.

О.С. Шаріпова

СИСТЕМАТИЗАЦИЯ СВЯЗЕЙ, ОПРЕДЕЛЯЮЩИХ ФОРМЫ ИНТЕГРАЦИИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СТРУКТУР В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ

Проведена классификация и систематизация связей, образующихся при создании интегрированных предпринимательских структур. Определены возможные формы интеграции, отвечающие решаемым задачам, статусу и организационно-техническим особенностям интегрированных предприятий. Рис. 1, ист. 3.

O.S. Sharipova

CLASSIFICATION OF RELATIONS WHICH DETERMINE FORMS OF BUSINESS STRUCTURES INTEGRATION WITHIN AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX

Relations who appear when creating integrated business structures are classified and systematized. Possible forms of integration corresponding to actual tasks, status and organization-technical features of integrated enterprises are determined.

Постановка проблеми. У теперішній час інтеграційні процеси торкнули фактично всі сфери сільського господарства. Виробнича кооперація між виробниками, переробниками сільгосппродукції й іншими структурами, що мають відношення до агропромислового комплексу, приводить до значного посилення позицій всіх сторін на ринку й росту їх економічної ефективності.

Наростання інтеграційних процесів оцінюється як ключовий фактор, що дозволить зупинити спад виробництва й створити передумови для його росту. Разом з тим, до останнього часу не одержали належного розвитку питання

управління інтегрованими агропромисловими структурами, насамперед з позиції забезпечення конкурентоспроможності кінцевої продукції по усьому ланцюжку: виробництво - переробка - реалізація.

Важливим фактором подальшого підвищення ефективності та конкурентоспроможності агропромислових підприємств стає підвищення керованості та гнучкості виробництв за рахунок розширення спеціалізації, шляхом налагодження оптимальної взаємодії з постачальниками та споживачами, на підставі спільної власності на активи, договірних відносин чи навіть неформальних угод. В основу розвитку структур покладена не конкуренція між суб'єктами ринкових відносин, а кооперація і співпраця.

Таким чином, зважаючи на вступ України до СОТ і поглиблення співпраці в рамках зони вільної торгівлі з ЄС, потрібно шукати нові шляхи підвищення конкурентоспроможності вітчизняних агропромислових підприємств, і впровадження інтеграційних форм стає однією з найперспективніших альтернатив стратегічного розвитку аграрного сектору і національної економіки загалом. Цим визначається актуальність і важливість вивчення проблем, пов'язаних з інтеграцією підприємницьких структур, що працюють в АПК.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми, пов'язані з розвитком кооперації та інтеграції у сільському господарстві України і особливостями його функціонування в зарубіжних країнах, були в центрі наукових досліджень В. Андрійчука, С. Бабенка, А.Оніщенко, П. Саблука, О. Фрайчука, В. Юрчишина та інших. Проте недостатньо уваги приділяється вивченню процесів диверсифікації, як в діючих так і нових інтегрованих підприємницьких структурах, їх функціонування після інтеграції або освоєння нових сфер діяльності.

Метою статті є оцінка сильних і слабких сторін різних організаційних форм інтеграції підприємницьких структур агропромислового комплексу.

Виклад основного матеріалу. Розвиток агропромислової інтеграції визначається потребами створених в останні десятиліття підприємств. Що стосується нових виробництв, то їх частка, в загальному обсязі підприємств і виробленої продукції, незначна. Тому, основне завдання зводиться до реінтеграції (відновленню інтеграції) суб'єктів агропромислового виробництва. В основі широкомасштабного розвитку інтеграції повинно лежати реформування власності.

Ціль розвитку організаційно-економічних інститутів у сфері виробництва сільськогосподарської продукції й продовольства - це пристосування підприємств до умов зовнішнього середовища шляхом формування виробничих одиниць, що самоорганізовані й самодостатні. У цьому відношенні процес інституціональних перетворень є безперервним.

Досвід успішної діяльності агропромислових формувань показує, що виживаність у сучасних умовах забезпечується за рахунок безперервної трансформації організаційної, управлінської й виробничої структур. Трансформація дозволяє адаптувати агропромислове виробництво до умов господарювання. В умовах глибоких структурно-технологічних деформацій неможливо швидко налагодити ефективні інтеграційні зв'язки, розраховуючи тільки на ініціативу «знизу». Необхідні й методи державного регулювання, що забезпечують сполучення самостійності й відповідальності суб'єктів господарювання в раціональному використанні ресурсів і випуску продукції що користується попитом, виробничого та споживчого призначення.

Інтеграційні процеси в агропромисловому комплексі мають безліч форм і проявів. Різні автори по різному класифікують інтеграційні зв'язки, що формуються. Тому видається доцільною систематизація ознак класифікації інтеграційних підприємницьких структур і зв'язків між цими ознаками (рис.1).

Згідно із запропонованим підходом можна виділити вісім основних класифікаційних ознак організації інтеграційних зв'язків:

1. За формою організації.
2. За признаками організації виробництва.
3. За засобами управління.
4. За напрямом диверсифікації.
5. За регіональними ознакам.
6. За ступеню об'єднання діяльності.
7. За ступеню юридичної самостійності.
8. За характером діяльності підприємств.

За формою організації інтеграційних структур слід визначити агрокомбінати, агрохолдинги, корпорації асоціації, споживчі кооперативи.

За принципами організації виробництва інтеграційні структури можна розділяються на територіальні, галузеві та територіально-галузеві.

За способом управління інтеграційні підприємницькі структури відрізняються рівнем централізації управління. Якщо інтеграція здійснюється на основі домовленостей щодо об'єднання зусиль і ресурсів для досягнення певної мети, то управління здійснюється колегіальним органом, що складається з керівників інтегрованих підприємств. У тому випадку, якщо підприємство об'єднується навколо більшого, то управління здійснюється, в основному, через головне підприємство. У тих випадках, коли будуються холдингові структури, то створюються спеціальні керуючі компанії.

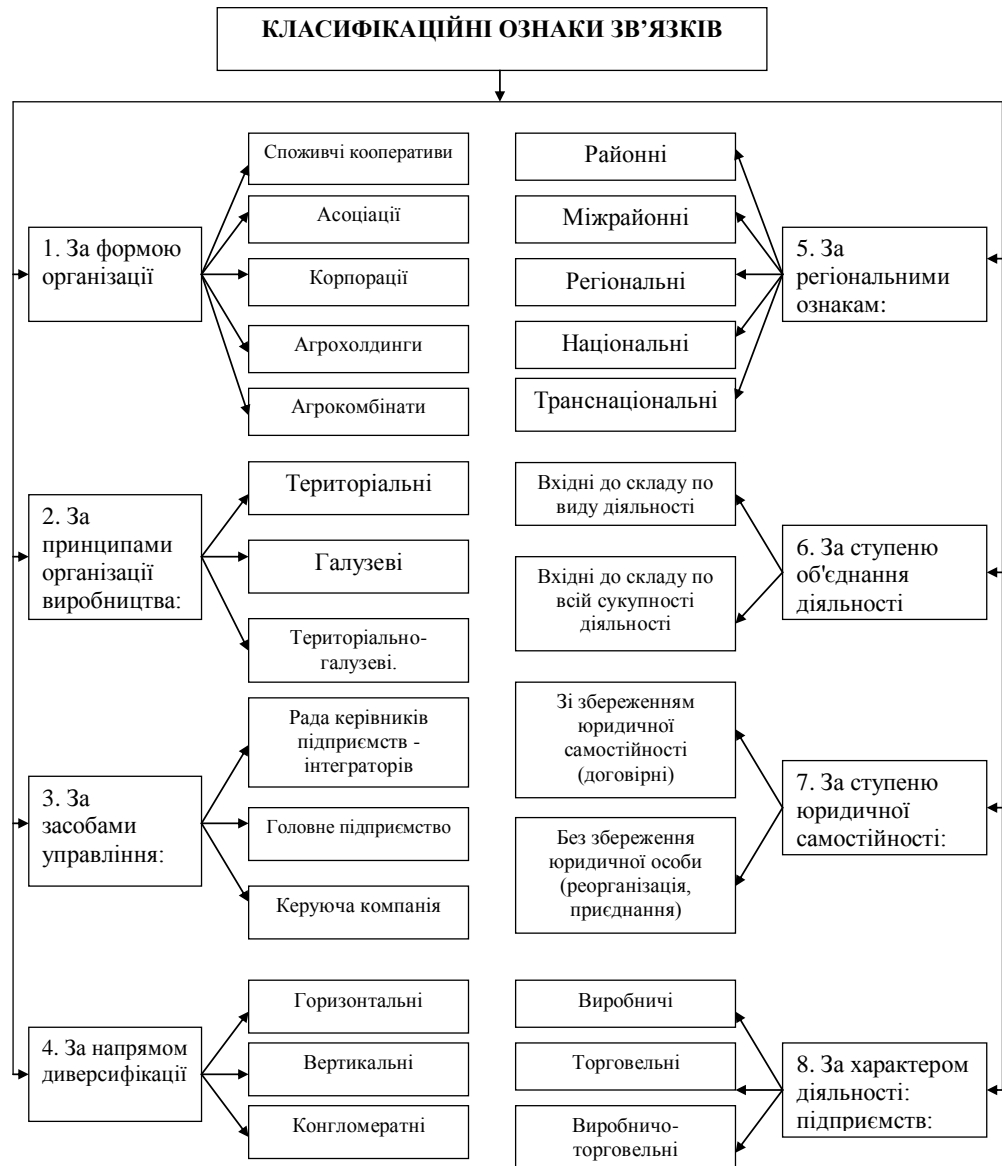

Рис. 1. Класифікаційні ознаки зв'язків при інтеграції підприємницьких структур

За напрямом диверсифікації, інтеграційні структури бувають горизонтальні, вертикальні та конгломератні. Горизонтальні інтеграційні структури поєднують промислові підприємства, виробників однорідної і взаємозамінної продукції та характеризуються високим рівнем концентрації та спеціалізації.

Горизонтальна інтеграція виникла значно раніше, ніж вертикальна. Вона виявляється у зростанні частки великого виробництва в межах галузі. Цей процес ґрунтується на концентрації й централізації виробництва та капіталу, створенні спільних великих підрозділів з виробництва певної продукції. Це можуть бути комплекси, фірми, ферми, колективні, державні та кооперативні господарства.

Вертикальні інтеграційні об'єднання передбачають охоплення сільськогосподарських і промислових підприємств, а також сфер допоміжної діяльності, однією ієрархічною системою, що забезпечує безперервність виробничого циклу (від заготівлі сировини до виробництва і постачання споживачу готової продукції) і якомога краще використання господарських ресурсів. Вертикальна інтеграція здійснюється у двох напрямках — встановлення вертикальних зв'язків на засадах договірних відносин між формально незалежними партнерами і прямого включення раніше самостійних підприємств до складу торгового чи промислового об'єднання, яке у такий спосіб стає агропромисловим. У результаті вертикальної інтеграції значно зростає ефективність виробництва кінцевого продукту, оскільки знижуються витрати виробництва у технологічній ланці, починаючи з виробництва і закінчуючи реалізацією готової продукції, відмови від проміжних ланок в організації й управлінні тощо.

Конгломератні інтеграційні структури побудовані на основі вертикальної і горизонтальної інтеграції та характеризується сполученням різнопрофільних підприємств, де ефективність визначається високим ступенем диверсифікованості.

Характер та види інтеграції підприємств та організацій АПК багато в чому залежать від напрямків інтеграції. Як відзначають автори ряду робіт [1, 2] у межах горизонтальної, вертикальної та конгломератної інтеграції розрізняють такі види інтеграційних об'єднань: виробнича інтеграція – передбачає взаємодію сільськогосподарських та переробних підприємств чи виробництв при вирощуванні та виробництві сільськогосподарської сировини, яка в подальшому надходить на промислову переробку; маркетингова інтеграція – створюється для збуту виробленої продукції та постачання необхідних засобів виробництва; фінансово-кредитна інтеграція – передбачає об'єднання суб'єктів ринкових відносин з метою акумулювання грошових активів для подальшого розвитку аграрного виробництва; освітньо-консультативна інтеграція – спрямована на обмін досвідом між працівниками різних господарських одиниць, підвищення рівня кваліфікації робітників тощо; комплексна інтеграція – поєднує всі ці види [3].

За регіональними ознаками інтегровані підприємницькі структури поділяються на районні, міжрайонні, регіональні, національні та транснаціональні. Районні інтеграційні структури включають суб'єктів ринкових відносин місцевого рівня; регіональні – учасники інтегрованої групи є суб'єктами ринку певного регіону; національні – місцезнаходження учасників інтегрованої групи – вся країна; транснаціональні – до складу інтегрованої групи входять іноземні учасники.

За ступеню об'єднання діяльності інтеграція може відбуватися як для використання переваг певних видів діяльності, наприклад, збутової або виробничої, так і для об'єднання всіх видів діяльності, тоді інтеграція відбувається більш глибоко, і як правило створюються нові підприємства на базі інтегрованих.

За ступеню юридичної самостійності слід розрізняти інтегровані підприємницькі структури зі збереженням юридичної самостійності (договірні) та без збереження юридичної особи.

За характером діяльності підприємств інтегровані структури поділяються на виробничі, торговельні та виробничо-торговельні.

Висновок. На підставі класифікації й систематизації зв'язків, які виникають при створенні інтегрованих підприємницьких структур визначаються можливі їх форми. Вибір форми інтеграції повинен відповідати завданням, що вирішуються, статусу інтегрованих підприємств та їх організаційно-технічним особливостям.

Узагальнюючи можливі варіанти взаємодії виникаючих зв'язків нами запропонована система організаційних форм створення інтегрованих підприємницьких структур в агропромисловому комплексі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волков С.В. Проблемы организации эффективного функционирования интегрированных агропромышленных формирований: монографія / С.В. Волков. – Краснодар: КубГАУ, 2005. – 293 с.
2. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Я.А. Жаліло, Я.Б. Базиліук, Я.В. Белінська та ін.; За ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2005. – 388 с.
3. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції (практичний посібник) / За ред. П. Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2000. – 556 с.

Рецензент: Гончаров В.М., професор, д.е.н.

Стаття надійшла до редакції
13.02.2011 р.